

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
KKV-FEJLESZTÉS**

Időszak:

2012. június

Dátum:

2012. június 20.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
GAZDASÁGKUTATÓ SZT.

STRATEGOPOLIS
TANULMÁNYOK, TANULÁSOK, TANULÁSOK, TANULÁSOK, TANULÁSOK

Vezetői összefoglaló

Az elmúlt hónapban megjelenő, különböző módszertanra épülő konjunktúra jelentések, kérdőíves felmérések, különösen a KKV-k várakozásait tükröző indexek bizonytalanságot tükröznek. A feldolgozóiparban a kereslethiány már az eddig sikerebb exportőrök esetében is egyre markánsabb probléma. Mivel rövidebb távon nem várható az export rendelésállomány jelentős emelkedése, ezért a termelés növekedésének további csökkenése, valamint a készletek további emelkedése valószínűsíthető, amely még kedvezőtlenebb tendenciákat indíthat el. Ilyen üzleti és lakossági várakozások esetén vélelmezhetően az óvatossági motívumok kerülnek előtérbe, így a szerény makrokereslet és a szerény gazdasági teljesítmény hosszabb távon történő állandósulása valószínűsíthető.

A KKV-k hitelpiaci lehetőségei továbbra is korlátozottak. Bár a bankok aktivitásának már mutatkoznak a jelei, a vállalkozások hitelkereslete továbbra is mérsékelt. Főleg a hosszabb futamidejű, beruházási hitelek iránti kereslet alacsony. Magasabb beruházási aktivitás elsősorban az informatikai és mezőgazdasági vállalkozások körében tapasztalható.

Jelentésünkben részletesebben megvizsgáltuk a különböző hitelintézeti szektorok KKV hitelállományának minőségét. Megállapítható, hogy a problémamentes hitelek aránya minden szereplő portfóliójában emelkedett az elmúlt években, az MFB Zrt. és Exim Bank Zrt. állományában viszont kiugróan magas ennek szintje. Ez részben azzal magyarázható, hogy a bankszektor kockázatkerülőbb az állami támogatással megvalósuló hitelkonstrukciókat bonyolító szervezetekkel szemben. A szövetkezeti hitelintézetek KKV-kal szembeni problémás kintlevőségeinek aránya szintén magasabb a bankszektorban tapasztaltnál. A Takarékszövetkezeti kör problémás hitelállományát a Takarékbankra vonatkozó állami szerepvállalásnál érdemes számításba venni.

Az Állami Számvevőszék 2012. májusában tette közzé az elsősorban KKV-k számára viszontgaranciát közvetítő Garantiqa Hitelgarancia Zrt. 2007-2010 közti garanciavállalási tevékenységének ellenőrzéséről szóló értékelést. A társaság működése 2008-ig nyereséges volt, majd az ezt követő években veszteséges. A jelentés kiemeli, hogy a portfólió fokozatosan romló összetétele járult hozzá az eredmény csökkenéséhez. A jelentés további fontos megállapítása, hogy hiányzik a KKV fejlesztési stratégiához rendelt indikátorrendszer, amivel mérni lehetne a különböző beavatkozások és eszközök – többek között hitelgarancia – eredményességét.

Havi jelentésünkben külön foglalkoztunk a magyarországi gazellákkal. Egy nemrégiben megjelent tanulmány összefoglaló megállapításait közöljük.

A KKV szektor általános jellemzése

Jelen fejezetben kiemelésre kerülnek a szektor helyzetét jól jellemző mutatók. A kialakított alapindikátor készletnek megfelelően rendre közlésre kerülnek a legfrissebb releváns adatok, az összehasonlíthatóság érdekében közölve néhány megelőző időszak mutatóit is. A közlés áttekinthető táblázatos formában valósul meg, a tendenciák jelen részben csak megállapításra kerülnek, értékelés, elemzés nem történik, csak a tendenciákra és fontos tényekre mutatunk rá.

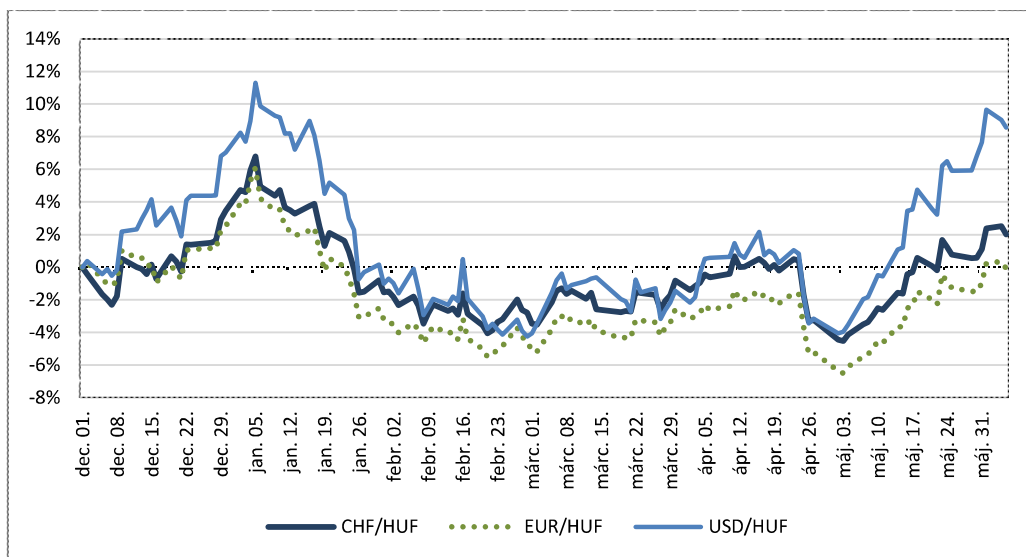
Az alapadatok bemutatásán belül a következő kérdéskörök kerülnek tárgyalásra:

- A KKV-k makrogazdasági környezetét jellemző adatok
- Vállalkozások száma
- Konjunktúra adatok (indexek)
- A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása

A KKV-k makrogazdasági környezetét jellemző adatok

A rendkívül bizonytalan piaci hangulat volt jellemző Európában és hazánkban az elmúlt hónapban, az euróövezet jövőjével kapcsolatban egyre több kétely merül fel. A bruttó hazai termék 0,7 százalékkal csökkent az első negyedévben, a háztartások fogyasztása stagnált, a beruházások visszaestek. Az export bővülése mérséklődött. Az infláció 5,6 százalékra mérséklődött.

1. ÁBRA: A FORINT ÁRFOLYAMÁNAK VÁLTOZÁSA A FŐBB DEVIZÁKKAL SZEMBEN

Forrás: MNB

A Századvég Gazdaságkutató Zrt. előrejelzése szerint a bruttó hazai termék az idei évben 0,8 százalékkal csökken, jövőre pedig mindössze 1 százalékos emelkedést várunk. A hazai gazdaság az elkövetkező két évben is szigorú keresleti korlátokkal szembesül. A háztartások fogyasztása az idei évben 0,6 százalékkal csökken, jövőre pedig stagnálásra lehet számítani. A beruházások ezzel szemben folyamatosan zsugorodnak, ami komoly problémát jelent a hosszú távú növekedési kilátásokkal kapcsolatban. A költségvetési kiigazítás miatt a kormányzati kereslet nem bővül érdemben a következő két évben. A közösségi fogyasztást, valamint a természetbeni juttatást magába foglaló közösségi fogyasztási kiadás enyhe csökkenése várható az idei, valamint a 2013-as évben egyaránt.

1. A NEMZETGAZDASÁGI BERUHÁZÁSOK VOLUMENINDEXEI GAZDASÁGI ÁGAK SZERINT (ELŐZŐ ÉV AZONOS IDŐSZAKA=100)

Kód	Nemzetgazdasági ág	2011					2012
		J-M	Á-Jú	Jl-Sz	O-D	J-D	J-M
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	99,4	96,4	116,1	111,7	106,8	103,1
B	Bányászat, kőfejtés	197,0	84,1	172,4	112,8	126,0	46,7
C	Feldolgozóipar	138,4	121,6	127,3	118,4	124,2	99,3
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	139,2	97,2	70,3	85,2	91,9	33,1
E	Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés	81,2	83	75,4	97,6	87,0	91,8
F	Építőipar	92,9	72,7	80,4	72,3	79,0	77,3
G	Kereskedelem, gépjárműjavítás	99,0	94,1	90,2	99,2	95,9	105,6
H	Szállítás, raktározás	67,7	73	87,9	75,5	76,7	99,2
I	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	92,2	79,6	92,5	90,8	88,6	127,6
J	Információ, kommunikáció	85,4	67,7	90,8	95,2	85,7	90,3
K	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	106,0	90,1	74,0	70,6	81,6	106,0
L	Ingatlanügyletek	79,9	82,1	73,4	82,1	79,6	90,7
M	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	94,3	119,6	119,7	102,4	107,4	104,4
N	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	94,9	98,8	75,4	142,1	102,1	104,9
O	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	67,3	81,2	128,3	126,3	100,1	121,9
P	Oktatás	154,7	94,2	70,5	63,7	80,2	53,1
Q	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	121,9	175,2	137,7	138,7	142,2	70,6
R	Művészet, szórakoztatás, szabad idő	92,7	125,9	69,7	96,3	94,8	61,2
S	Egyéb szolgáltatás	140,3	73,8	104,5	87,2	93,8	54,7
	Összesen	99,3	93,5	94,6	95,5	95,5	91,4

Forrás: KSH STADAT

Jelentésünkben hónapról-hónapra áttekintjük a különböző gazdaságkutató műhelyek konjunktúra jelentéseit. Ezek a vállalkozások és lakosság megkérdezésére épülő mutatók támpontot adnak a piac aktuális várakozásairól.

Májusban komoly mértékben csökkent a GKI-Erste konjunktúraindex¹ (érzékeltetésképp: a világgazdasági válság magyarországi megjelenése óta nem zuhant egyetlen hónap alatt akkorát a GKI-Erste konjunktúra-index értéke mint most májusban). Tételezen ez azt jelenti, hogy az ipari cégek várakozásai nagymértékben, a kereskedelmieké jelentősen, az építőipariaké kissé romlott, míg a szolgáltató vállalatoké nem változott. Az ipari bizalmi index kéthavi stagnálás után esett nagyot. Egyaránt romlott az elmúlt és következő időszak termelésének és a rendelésállománynak – ezen belül az exportrendeléseknek – a megítélése. Az építőiparban kedvezőtlenebb lett az előző három hónap termelési színvonalának és a rendelésállománynak a megítélése is. A kereskedelmi bizalmi index az áprilisi kismértékű csökkenést követően májusban jelentősen esett. Főleg az eladási pozíció megítélése romlott, a rendelések várható alakulásáról és a készletszintről alkotott vélemény kevésbé. Májusban csak a szolgáltató cégek bizalmi indexe nem lett rosszabb. A szolgáltató cégek az üzletmenet valamivel kedvezőbbé válása mellett várható forgalmukat kissé rosszabbnak érezték.

A foglalkoztatási hajlandóság a szolgáltatások kivételével minden ágazatban romlott, s erősödött a lakosság munkanélküliségtől való félelme. Az átváltoztatási törekvések is dekonjunktúrára utalnak. Az iparban és a kereskedelemben visszafogottabbak lett az áremelési szándék, az építőiparban pedig ugyan gyengült a deflációs félelem, de az árcsökkenést előre vetítők továbbra is többségben vannak az áremelésre készülőkkel szemben. Májusban már a szolgáltató cégek körében is az árcsökkenést tervezők voltak némi többségben. A fogyasztók inflációs várakozása viszont kissé erősödött. A magyar gazdaság helyzetének megítélése minden ágazatban és a fogyasztók körében is érezhetően kedvezőtlenebb lett.

A negatív várakozások a lakosság körében is érzékelhetőek: a GKI fogyasztói bizalmi index májusban háromhavi emelkedést követően nagyon jelentősen, nagyjából a 2012. januári szintre esett vissza. A fogyasztók saját pénzügyi helyzetük következő egy évét sokkal pesszimistábban látták, mint áprilisban. A lakosság jelenlegi pénzügyi helyzetének és a következő egy évben várható megtakarítási képességének megítélése pedig magyar fogyasztói bizalmi index mérésének kezdete, 1993 óta nem tapasztalt alacsony szintre került.

Bár a feldolgozóipar továbbra is egy lehetséges kitörési pontja a hazai gazdaságnak sajnos a várakozások ebben a szektorban is meglehetősen negatívak. A Kopint-Tárki aktuális jelentése szerint² tavasszal is folytatódtak a tavaly ősszel kezdődött kedvezőtlen feldolgozóipari folyamatok. Az euró zóna feldolgozóipara továbbra is képtelen növekedni, és mára szinte teljesen eltűntek a 2011-es év legelején tapasztalt kiugró értékű termelési mutatók. Ennek megfelelően a magyar feldolgozóiparban is stagnálást mértek 2012 első negyedében. Az első

¹ http://www.gki.hu/sites/default/files/users/Petz%20Raymund/konj_1205.pdf

² <http://www.kopint-tarki.hu/kiadvanyaink/konjteszt/kteszt12apr.pdf>

három hónap legnagyobb vesztese Magyarországon az elektronikai ipar (beleértve a számítástechnikát is), amelynek 12%-os zuhanását, a második és harmadik legnagyobb feldolgozóipari ágazat, az élelmiszeripar 7,8%-os, valamint a járműipar 6,4%-os növekedése nem tudta teljes egészében ellensúlyozni.

A magyar feldolgozóipar számára továbbra is a kereslethiány jelenti a legnagyobb akadályt, amit nyugodtan nevezhetnénk akár globális kereslethiánynak is, hiszen ebben a negyedévben már világosan megdőlni látszik az a korábbi években stabilnak tűnő trend, miszerint az exportra való termelés biztos háttérrel jelent a vállalatoknak. Ma már nem különülnek el markánsan az exportra és a hazai piacra termelő feldolgozóipari vállalatok, és a foglalkoztatottak száma szerint sem találunk jelentős különbségeket.

A külföldi kereslethiányra panaszkodók aránya egy éve emelkedik, és újra kezdi megközelíteni, a válság idején mért szinteket. Összességében a bizalmi indikátor 4 pontot zuhant az előző negyedévhez képest, és jelenleg 39 ponton áll, ami már csak 4 pontos lemaradást jelent a válság legrosszabb időszakához képest. Ismerve a makrogazdasági kilátásokat, rövid távon nem számítunk az export rendelésállomány jelentős emelkedésére, ezért a termelés növekedésének további csökkenése, valamint a készletek további emelkedése várható, ami mind a bizalmi, mind pedig a barométer indikátort könnyen a válság idején mért értékek szintjére lökheti a következő fél év során.

A kívülről érkező potenciális befektetésekkel kapcsolatban meglehetősen kedvezőtlen tendenciát érzékeltet a Német-magyar gazdasági kamara aktuális jelentése a befektetői bizalomról.³ A rendszeresen elvégzett, 20 közép-kelet európai országra vonatkozó felmérés alapján hazánk megítélése tovább romlott a megkérdezettek körében. A relatív lemaradásunk tovább növekszik, 2008-ban még az ötödik legvonzóbb volt Magyarország, az utolsó előtti jelentésben már csak a tizedik helyen szerepeltünk, 2012-ben pedig a tizenharmadikra esett vissza az ország megítélése. Ezt gyakorlatilag azt jelenti, hogy jelen kutatás keretein belül befektetési célterületként vonzóbbak lettek Magyarországnál a balti országok, Oroszország, Horvátország, és az utóbbi periódusban Bulgária és Románia is.

Vállalkozások száma

A regisztrált vállalkozások számáról ebben a hónapban nem tudunk friss adatot közölni, de fel szeretnénk hívni a figyelmet néhány összefüggésre.

3

http://www.ahkungarn.hu/fileadmin/ahk_ungarn/Dokumente/Bereich_CC/Publikationen/Konjunktur/2012/CEE_Investment_Climate_Survey_2012.pdf

Magyarországon még mindig nagy különbség van a regisztrált és a működő vállalkozások között minden szervezeti forma esetében. Erről az arányról még ritkábban kapunk információt, mert a működő vállalkozások számát a KSH csak az adott naptári évet követően 5-6 hónappal teszi közzé. Az adok értelmezéséhez ugyanakkor fontos figyelembe venni, hogy a regisztrált vállalkozások számának változása önmagában alig értelmezhető, hiszen a nem működő vállalkozások kikerülése a nyilvántartásból nem értékelhető negatív fejleményként. Sőt hasznos lenne, ha a nyilvántartásokat nem terhelné a valójában nem működő vállalkozások nagy tömege. Miután ebben a kategóriában a tisztulás, és a valódi megszűnések egyszerre vannak jelen, a megfigyelt változások tartalma a negyedéves adatok esetén nehezen értelmezhető.

A működő vállalkozások száma és az ezzel egy időben közölt valódi új, és valódi megszűnt vállalkozások száma sokkal fontosabb mutató, ezeket azonban csak évente egyszer közli a KSH. Ugyanakkor a működő vállalkozások számának változása esetében sem azonosítható a növekedés a jó hírrel, és a csökkenés a rossz hírrel.

Magyarországon az átlagos vállalatméret viszonylag kicsi, kisebb, mint az uniós átlag, és sokkal kisebb, mint a fejlett európai országokban. Legjobban az ú.n. déli periféria (Görögország, Spanyolország, Portugália) mutatójához áll közel. Németországban a foglalkoztatottak számának mért átlagos vállalatméret 10 fölött van, míg Magyarországon 4,5. Nemzetközi összehasonlításban összefüggés figyelhető meg az országok jövedelemtermeléssel mérhető fejlettsége és az átlagos vállalatméret között; a fejlettebb országokban nagyobb az átlagos vállalatméret. Figyelemre méltó, hogy az átlagban tapasztalható különbség úgy alakul ki, hogy a mikrovállalkozások mérete Magyarországon sokkal kisebb, mint a fejlett országokban, és arányuk is nagyobb, miközben az összes többi méretkategóriában alig van különbség az átlagos vállalatméretben.

Egy közelmúltban elkészült tanulmány⁴ rámutat, hogy Magyarországon (is) egyértelmű szoros összefüggés van a vállalkozás mérete, és a versenyképességet jellemző mutatók között, olyan módon, hogy összességében a kis cégek kevésbé versenyképesek. Kisebb arányban valósítanak meg innovációt, és K+F tevékenységet, beruházást, piac és termékváltást, és alacsonyabb a növekedést tervező vállalkozások aránya is. Természetesen léteznek versenyképes mikrovállalkozások és kis cégek is, és ezek komoly növekedési potenciált képviselnek, de a kis méret gyakran akadály a versenyképesség növelésének. Az idézett tanulmány szerint Magyarországon a vállalati koncentrációt számos szabályozási, jogalkalmazási hatás lassítja, például a kicsi létet kedvezményező adók, és az az (egyébként ésszerű) gyakorlat, hogy a hatóságok a kis cégeket sokkal ritkábban ellenőrzik, mint a nagyokat, mert náluk a jogszabályok

⁴ Kállay László: Kkv-szektor: versenyképesség, munkahelyteremtés, szerkezetátalakítás. Vállalatgazdaságtan Intézet 2012.

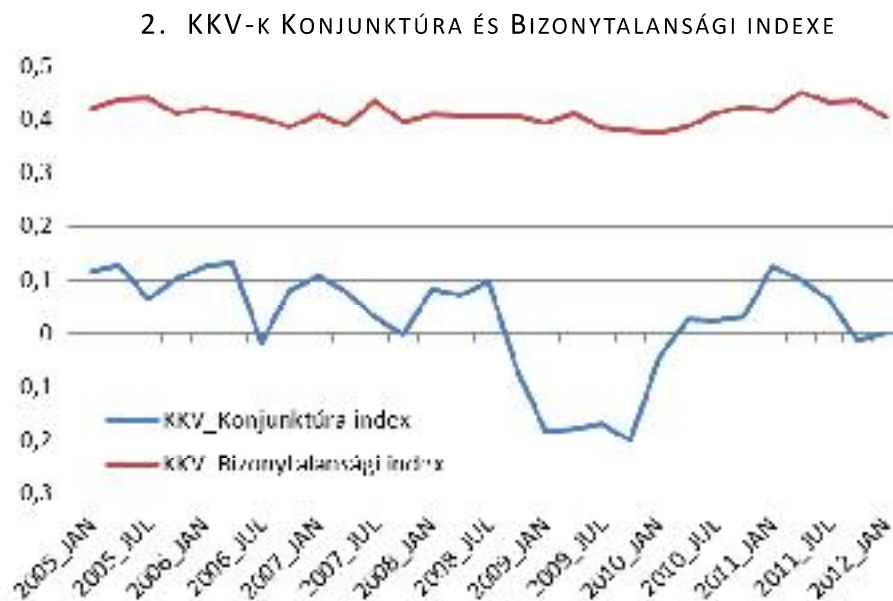
kikényszerítésének költségei sokkal magasabbak. Ezáltal a szabályok be nem tartása miatti szankciókkal szemben a kis szervezetek védettebbek, mint a nagyok.

Ennek megfelelően a működő vállalkozások számának változása sem egyértelmű konjunktúramutató. Igaz ugyan, hogy a vállalkozások megszűnése lehet a gazdasági problémák jele, de maga a vállalati koncentráció pozitív folyamatnak is tekinthető. A működő vállalkozások számnak alakulása csak a KKV szektor többi teljesítménymutatójával együtt értelmezhető.

KKV indexek

A KKV-szektor várakozásait tükröző indexek közül a Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet valamint a K&H és GfK aktuális felmérései jelentek meg a monitoring időszakban (a Policy Agenda és OTP közös konjunktúra indexét a jelentés készítésének időpontjakor még nem aktualizálták).

A GVI KKV körkép utolsó felmérése 2012. januárjára vonatkozott. A negyedévente aktualizált index legfrissebb adatai alapján a KKV-k várakozásai a korábbi negyedévhez képest alig változtak. A Konjunktúra Index némi javulást jelez, a Bizonytalansági index némileg csökkent.

Forrás: gvi.hu

A felmérés külön kitér a késedelmes fizetések és lánc tartozások kérdésére. A 2007 óta rendelkezésre álló idősor szerint a késedelmesen fizető üzleti partnerek aránya a 2010. júliusi 42 százalékos csúcsról fokozatosan mérséklődött. Az aktuális felmérés szerint a több alkalommal késedelmesen fizető üzleti partnerek aránya 33,4 százalékra mérséklődött.

A K&H és GfK KKV bizalmi indexe június 11-én jelent meg, az adatfelvétel májusban volt. A kérdőíves felmérés szerint kis mértékben emelkedett a hazai vállalkozások beruházási hajlandósága. Jelenleg a vállalkozások 61 százaléka tervez valamilyen fejlesztést (az előző negyedévben ez az érték 57 százalék volt). Ágazati bontásban az ipari cégeknél a legkisebb, míg a mezőgazdasági vállalkozásoknál a legnagyobb a beruházási hajlandóság. Méretkategóriák szerint a középvállalkozásoknál a legmagasabb a beruházást tervező cégek aránya (85%).

A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása

Hitelek

A KKV szektor hitelállománya a 2008-as válságot követően 4000 milliárd forint körül stabilizálódott, és a térség országaitól eltérően válság enyhülésével sem indult növekedésnek. Továbbra sem számítunk a KKV-szektorban nyújtott hitelek volumenének növekedésére a következő okok miatt (melyek a korábbi jelentésben részletesebben is bemutattunk és felmérésekkel alátámasztottunk):

- A KKV-szektor várakozásai érdemben nem változtak, így a bővüléshez szükséges források iránti kereslet növekedése nem valószínű.
- A hitelek túlnyomó részét nyújtó kereskedelmi bankok tőkehelyzete várhatóan romlani fog, hazai jövedelemből nem várható tőkeemelésre fordítható jelentős jövedelem.
- A külföldi tulajdonú bankok anyabankjaitól nem várható jelentős tőkeemelés.
- A KKV portfóliók összetétele (lassuló ütemben ugyan, de) romlik, ami növeli a hitelezés tőkeigényét.

A PSZÁF 2000 eleje óta közöl adatokat a KKV-szektorban nyújtott hitelekéről, és 2009-eleje óta a hitelállomány minősítés szerinti összetételét is közli. A múlt havihoz képest nincs frissebb adat, itt most a portfóliók szektoronkénti eltéréseivel kapcsolatos összefüggésekre hívjuk fel a figyelmet. A nem pénzügyi vállalkozásoknak nyújtott hitelek összetétele 2009 eleje óta romlik. A romlás lelassult, de nem szűnt meg. Ez magasan tartja, sőt kissé növeli is a hitelezés tőkeigényét.

2. KKV HITELÁLLOMÁNY 2012. I. NEGYEDÉV VÉGÉN (MILLIÓ FT)

			Hitelállomány összesen (tárgyidőszak végén)	ebből: beruházási hitel	folyószámla hitel
Mikrovállalkozás	Egyéb pénzügyi vállalatok	db	1 769	90	159
		bruttó érték	24 415	2 909	3 827
	Nem pénzügyi vállalatok	db	188 390	17 209	113 656
		bruttó érték	1 356 579	414 881	160 094
Kisvállalkozás	Egyéb pénzügyi vállalatok	db	472	54	66
		bruttó érték	105 128	48 182	11 524
	Nem pénzügyi vállalatok	db	43 203	6 236	22 267
		bruttó érték	1 172 454	486 527	162 217
Középvállalkozás	Egyéb pénzügyi vállalatok	db	246	76	70
		bruttó érték	229 727	10 373	131 825
	Nem pénzügyi vállalatok	db	14 554	2 411	4 876
		bruttó érték	1 659 060	360 670	186 296
Összesen	Egyéb pénzügyi vállalatok	db	2 487	220	295
		bruttó érték	359 270	61 464	147 175
	Nem pénzügyi vállalatok	db	246 147	25 856	140 799
		bruttó érték	4 188 093	1 262 078	508 606

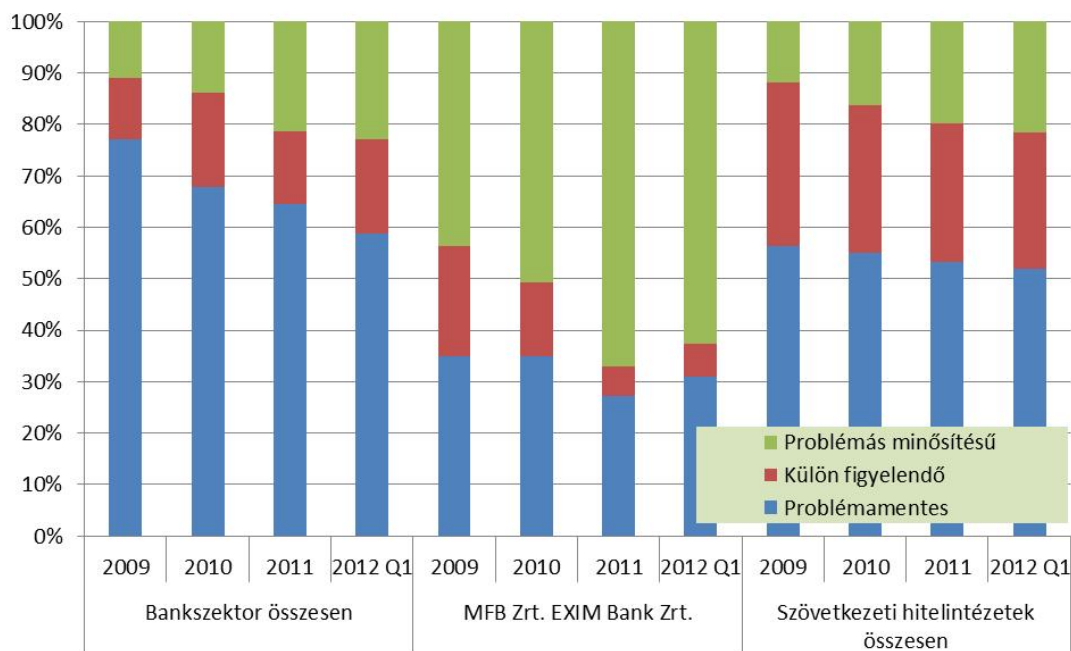
Forrás: PSZÁF

Jelentős eltéréseket tapasztalunk az egyes szektorok portfóliójának összetételében. A hitelintézeti szektor egészében hitelösszeg alapján számolva 58% a problémamentes hitelek aránya, ami „békeidőben” rendkívül alacsony arálynak számítana, azonban a válság óta a hitelintézetek, és a pénzügyi szektor megtanult együtt élni a nehéz helyzetekkel. A külön figyelmet igénylő hitelek aránya 18% a problémás minősítésűeké 23%. Méretkategóriánként nincs jelentős eltérés, a problémamentes hitelek aránya csaknem megegyezik, a problémás hitelek aránya kisvállalkozásoknál a legmagasabb.

Nagyon jelentős eltérések vannak az egyes hitelintézet-típusok között. A hitelek túlnyomó többségét a részvénytársasági hitelintézetek adják, az ő hiteleik összetétele gyakorlatilag megegyezik az átlaggal. A 100 milliárd forintnál alig többet hitelező fióktelepek mutatói az átlagnál lényegesen jobbak, hiteleik 84%-a problémamentes. Az ugyancsak 100 milliárd forint

körüli állománnyal rendelkező állami hitelintézetek, a Magyar Fejlesztési Bank és az Eximbank portfóliójában mindössze 31% a problémamentes hitelek aránya, és 63% a problémás állomány aránya. Különösen a kisvállalkozások mutatói rosszak. A 200 milliárd forint feletti hitelállománnyal rendelkező szövetkezeti hitelintézeti szektor portfóliója rosszabb az átlagnál, a problémamentes állomány aránya 52%.

3. A KKV HITELÁLLOMÁNY ÖSSZETÉTELE HITELINTÉZETI SZEKTOROK SZERINT

Forrás: PSZÁF

Meg kell említenünk, hogy az MFB a KKV szektort két alapvető konstrukcióban finanszírozza, egyrészt közvetlenül nyújt hitelt, másrészt a kereskedelmi bankoknak ad refinanszírozást. A fenti adatok csak a közvetlen hitelezésre vonatkoznak.

A portfóliók szektor szerinti vizsgálata abból a szempontból is érdekes lehet, hogy a kormány törekszik egy állami tulajdonosi hátterű KKV-finanszírozási rendszer kiépítésére, amely részben a szövetkezeti szektorra fog épülni. Egyrészt az állami tulajdonú és a szövetkezeti hitelintézetek a KKV hitelállomány jóval kevesebb, mint egy tizedét adják, így az érezhető hatás eléréséhez rendkívül nagy addicionális tőkére lesz szükség. Ezt a problémát növeli az állami és szövetkezeti hitelintézetek portfóliójának összetétele, ami az előbbi esetben konszolidációt, a második esetben jelentős javulást igényel. Kérdés, hogy az állami szerepvállalással megvalósuló

hitelezés milyen mértékben, és milyen áron képes kiváltani a részvénytársasági hitelintézetek jelenlegi szerepét.

Meg kell jegyezni, hogy több bank vezetője jelezte, hogy nyitna a KKV szektor felé. Az FHB 2012-ben a KKV-kra összpontosít, a hitelállomány 14 százalékos bővülését tervezi, de a Budapest Bank vezérigazgatója is hasonló célkitűzésekről beszélt egy májusban megjelent interjúban⁵. Bár a pénzüpiaci kínálat lassan éledezik, a KKV szektor beruházási hitelek iránti igénye rendkívül alacsony továbbra is.

Tőkepiac

A finanszírozási lehetőségeken belül a másik lehetséges érdemi alternatíva a részesedésfinanszírozás és ezen belül is a kockázati-tőke. Ez főleg azért jelenthető ki, mert az elmúlt 20 évben a GDP-arányos kockázati- és magántőke befektetések területén Magyarország még uniós összehasonlításban is élenjárónak bizonyult. Kicsit árnyalja ezt a látványos eredményt, hogy a hazai befektetések több mint kétharmadát érett fázisban lévő cégekbe történő bevásárlás tette ki, míg a kezdeti fázisban lévő cégekbe a befektetések csak mindössze 5%-a irányul.

A Magyar Kockázati és Magántőke Egyesület májusban egy javaslatcsomagot juttatott el a kormánzatnak. A dokumentum a kockázati-tőke-szektor fejlesztése érdekében az adózás, az üzleti inkubáció és az intézményi szabályozás területeken fogalmaz meg észrevételeket.

Az adózás területén egyrészt szükség lehet – a javaslattevők véleménye alapján – a befektetések ösztönzését szolgáló, az átlátható tulajdonosi struktúrákat követő szabályokra, az adócsoport intézményének bevezetésére (konszolidált adózás) valamint a fiatal és innovatív vállalkozások számára (mint befektetési célterületek) adó- és járulékkedvezmények bevezetésére.

Egy üzleti inkubációs programmal kifejezetten az innovatív vállalkozások felkutatásával és tőkéhez juttatásával lehetne támogatni a magyar innovációk kereskedelmi hasznosítását.

A javaslatcsomag harmadik pillére az adminisztrációs terhek csökkentésére, az egyszerűbb és átláthatóbb intézményrendszer kialakítására tesz javaslatokat.

A jelentés fontos megállapítása, hogy a kockázati-tőke befektetések jelenleg érvényes szabályozása a befektetési alapokra és alapkezelőkre vonatkozó jogi háttérre épül, míg az érdekképviselő álláspontja szerint saját keretrendszer kialakítására lenne szükség.

⁵ http://index.hu/gazdasag/magyar/2012/04/23/nem_itt_nyitnek_uj_bankot/

Állami eszközök, pályázati források

Megjelent a Jeremie II

Június elején megjelentek az Új Széchenyi Kockázati Tőkeprogramokból finanszírozott alapok működtetésére kiírt pályázati felhívások. A konstrukció célja a korai, illetve növekedési szakaszban lévő mikro- és kisvállalkozások tőkehelyzetének javítása. A Közös Magvető Alap Alprogramot 6, míg a Közös Növekedési Alap Alprogramot 22,5 milliárd forintos keretösszeggel hirdették meg. A két pályázati felhívással tíz alapkezelő jöhet létre (négy a Magvető és hat a Növekedési Alap alprogramban). Mindkét alprogramnál legalább 30 százalék magánforrást kell bevonni, így 2015-ig az állami támogatás segítségével összesen 41 milliárd forint kihelyezésére nyílik lehetőség.

A visszatérítendő jellegű támogatási formák lebonyolítására, mint a JEREMIE Program Forráskezelő Szervezet, a magyar állam 2008-ban létrehozta a Magyar Vállalkozásfinanszírozási Zrt-t (MFB csoport tagja). 2007 óta az MV Zrt. különböző programokat hirdetett meg összesen 230 milliárd forintos kerettel:

1. refinanszírozott hitelprogramok (Új Széchenyi Hitel, Kombinált Mikrohitel, Új Széchenyi KKV Hitel);
2. kezességvállalási, hitelgarancia programok (viszontgarancia, hitelgarancia);
3. kockázati tőke programok.

A most megjelent felhívás a harmadik programelem folytatása. A már korábban meghirdetett és működő JEREMIE Kockázati Tőke Program keretében 2013 végéig nyolc kiválasztott tőkealap közvetítésével összesen 45 milliárd forint értékű tőkebefektetésre van keret. 2011. végéig 18 milliárd forint értékben hoztak befektetési döntés és 12 milliárd forint értékben valósul meg befektetés. Összesen 44 darab vállalkozást sikerült elérni a Kockázati Tőke Programon keresztül.

A Közös Növekedési Alap tulajdonképpen a korábbi program folytatása, növekedési életszakaszban lévő, innovatív vállalkozásokat kívánnak támogatni a befektetésekkel. A Közös Magvető Alap új kezdeményezés, a nagyon korai fázisban lévő, akár csak koncepció szinten létező projekteket kívánja tőkéhez juttatni.

A felhívás megjelent paraméterei szerint az alapkezelőknek évente – viszonylag sok - 35-40 magvető tőke fogadására alkalmas társaságot kell találniuk. További probléma lehet, hogy az alacsony volumenű tőkebefektetésből csak rövid ideig finanszírozhatók ezek az induló cégek, ami kérdésessé teszi, hogy mennyire maradnak életképesek hosszú távon, illetve sikerül-e a későbbiekben újabb forrásokat bevonni ezekbe a cégekbe. A korábban kiválasztott alapkezelők

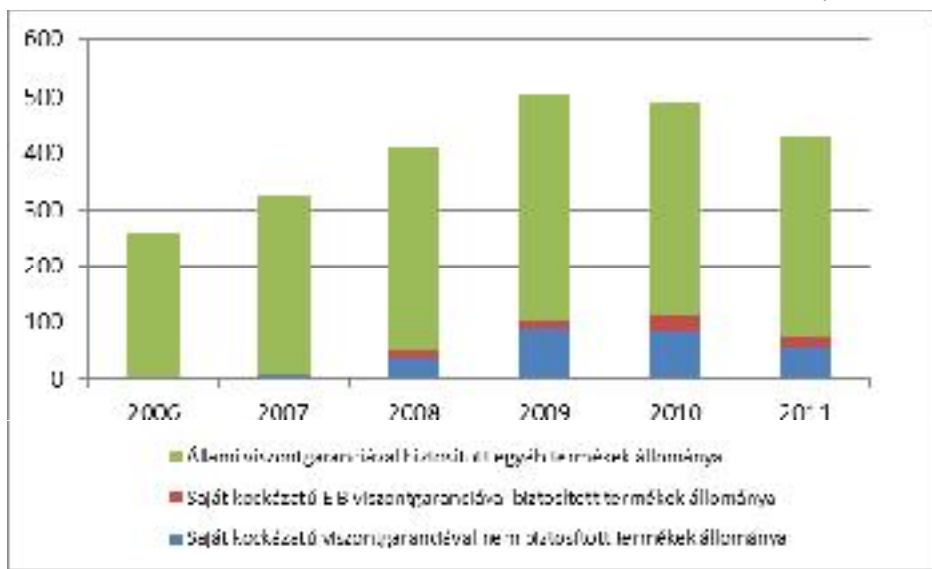
a Jeremie II. felhívásokra nem pályázhatnak így tovább bővül a viszonylag kevés befektetésre alkalmas vállalkozás felkutatásáért versenyző alapok száma.

Rendkívül sikeresnek bizonyult az úgynevezett kombinált mikrohitel program, mivel Közép-Magyarországon a nagy érdeklődésre való tekintettel már el is fogyott a 3 milliárd forintos keret. A programban a pályázók 10 százalék önerő mellett maximum 10 millió forint vissza nem térítendő támogatást és 20 millió forint kedvező kamatozású beruházási hitelt kaphatnak. Országosan 4100 pályázat érkezett.

Garantiqa Hitelgarancia Zrt. ÁSZ értékelése

Az Állami Számvevőszék 2012. májusában tette közzé a viszontgaranciát közvetítő Garantiqa Hitelgarancia Zrt. 2007-2010 közti garanciavállalási tevékenységének ellenőrzéséről szóló értékelést. A Társaság alapszabályban rögzített feladat, hogy kezességvállalási tevékenységével járuljon hozzá a mikro-, kis- és középvállalkozások alapításához, fejlődéséhez és a működőképességéhez.

4. GARANTIQA HITELGARANCIA ZRT. KEZESSÉG ÁLLOMÁNYA (MRD Ft)

Forrás: ÁSZ jelentés, Garantiqa Zrt. kockázatvállalási elvei, 2011

A társaság működése 2008-ig nyereséges volt, majd az ezt követő években veszteséges. A jelentés kiemeli, hogy a portfólió fokozatosan romló összetétele járult hozzá az eredmény csökkenéséhez. 2010 végén az állomány 36,5 százaléka volt problémamentes. Jellemzően a saját

kockázatra vállalt – alapítói célokat kevésbé tükröző, nem kizárólag KKV-kat finanszírozó⁶ – kezességek vállalása nem volt transzparens, így ebben a körben romlott leginkább a portfólió szerkezete.

A jelentés fontos megállapítása, hogy hiányzik a KKV fejlesztési stratégiához rendelt indikátorrendszer, amivel mérni lehetne a különböző beavatkozások és eszközök – többek között hitelgarancia – eredményességét.

Nemzeti Foglalkoztatási Alap támogatása

A Nemzeti Foglalkoztatási Alapból rendelkezésre álló 10 milliárd forintos keretre 750 pályázat érkezett, 10,3 milliárd forint támogatási igénnyel. Végül 7,3 milliárd forint értékben, 584 KKV-nak ítéltek meg támogatást. A pályázat új gépek beszerzését, új létesítmények építését támogatta a munkahelyek megtartása mellett. A forrás nagy részét (87,4%) hátrányos helyzetű térségekben osztották ki.

Önerő támogatás

Támogatást Megelőlegező Hitellel és Önerő Kiegészítő konstrukcióval bővült a KAVOSZ Széchenyi Kártya Programja. Az új konstrukciók hozzájárulhat az uniós források hatékonyabb felhasználásához, hiszen a pályázati hajlandóság egyik fontos akadálya, hogy nincs meg a vállalkozásoknál a szükséges önerő.

Pályázati források

A KKV-knak szóló pályázati kiírások továbbra is rendkívül népszerűek. 2012. június 18-án a beérkezett pályázatok nagy számára és a rendelkezésre álló keret várható kimerülésére tekintettel két felhívást függesztett fel az NFÜ. A Mikro- kis és középvállalkozások technológia fejlesztése a 2011-13-as időszakban 30 milliárd forintos kerettel, míg a Piacorientált kutatás-fejlesztési tevékenység támogatása a közép-magyarországi régióban tárgyú felhívás 70 millió forintos támogatási kerettel állt a pályázók rendelkezésére.

⁶ A jelentésben szereplő adatok szerint 2010-ben a saját kockázatú garanciaállománynak 56,2 százaléka kapcsolódott a KKV szektorhoz. Az állami viszontgaranciánál ez az arány rendre 100 százalék volt.

Vállalkozásfejlesztési eszközök, politikák és intézményrendszer

Stratégiák

A kormány érvényben levő kis- és középvállalkozói politikáját több különálló dokumentumban találhatjuk meg, amelyek egymással összefüggésben, részben a releváns részekre hivatkozva fejtik ki a kormányzati politika fejlesztéspolitikai, költségvetési, foglalkoztatási és más szempontjait. A monitoring fontos szempontja, hogy hogyan alakul ezeknek a politikáknak a megvalósítása. A releváns, figyelemmel kísért dokumentumok:

- Új Széchenyi Terv
- Növekedési terv
- Széll Kálmán terv, Széll Kálmán terv 2.0
- 2007-2013 programozási időszak uniós forrásainak felhasználását meghatározó dokumentumok
- EU2020 stratégia
- EU iparpolitikai ajánlásai
- az EU KKV-fejlesztési politikája (Kisvállalkozói intézkedéscsomag, korábban Kisvállalkozói Charta).

A korábbi jelentéseinkben részletesen bemutattuk a különböző stratégiai dokumentumokat, a következőkben csak az egyes stratégiákban bekövetkezett változásokra, a korábbiak által elért, mérhető hatásokra fókuszálunk.

Intézményrendszer

Június 15-től Nátrán Roland NGM helyettes államtitkár lett az EXIM Bank és a Mehib Zrt. vezérigazgatója. A két intézmény pénzügyi eszközrendszerének segítségével kívánja a kormány elősegíteni a magyar vállalkozások exportpiaci tevékenységét.

Szabályozási környezet

Adózás, járulékok

Az elmúlt hónapban elsősorban a pénzügyi tranzakciós adó bevezetésével kapcsolatban alakultak ki félelmek, negatív várakozások. A Bankszövetség szerint a nagyobb vállalkozások külföldről fogják bonyolítani az utalásokat. Negatív irányba hat, ha romlik a kereskedelmi bankok hitelezési képessége, hiszen a piaci hitelekhez egyébként is csak korlátozottan hozzáférő KKV szektor finanszírozási esélyei is romlanak. Részben ellensúlyozza a negatív folyamatot az,

hogy a banki különadó egy részét visszaigényelhetik azok a pénzintézetek, amelyek fokozzák aktivitásukat a kisvállalkozói hitelek és lakossági jelzáloghitelezés területén.

KKV-k számára elérhető integrált adó koncepcióján dolgozik az NGM. A tervek szerint az új adó az eva-hoz hasonló módon több adót vált majd ki és egyben egyszerűsíti a vállalkozások adminisztrációját. A tárca közel 300 ezer olyan vállalkozással számol, amelyek áttérhetnek az új adónemre.

Készpénzforgalom visszaszorítása

A fekete vagy szürke gazdaság visszaszorításának egyik eszköze a vállalkozások készpénzforgalmának visszaszorítása. Az adminisztratív korlátozás eszközével az elmúlt években többször próbált élni a gazdaságpolitika. 2009-ben egy rendkívül alacsony, 250.00 Ft-os limitet húzott a kormány – a bevezetését követő gyakorlati problémák miatt a jogszabály csak két hétig volt hatályos. Összehasonlításként Franciaországban 5.000 míg Olaszországban 7.500 eurós a vonatkozó korlát.

A gazdasági folyamatok átláthatóbbá tételének igényét a Széll Kálmán terv 2.0 is megfogalmazta. A május végén benyújtott NGM-s javaslat szerint 2013. január 1-től korlátoznák a vállalkozások közötti készpénzfizetést. A vállalkozások havonta és szerződésenként 5 millió forint értékben teljesíthetnek készpénzszolgáltatást. A tárca szerint az intézkedés elsődleges célja a fekete és szürke gazdaság visszaszorítása.

Adminisztratív terhek

Az Adótanácsadók Országos Egyesülete szerint az elmúlt években egyes területeken növekedett az adminisztráció (adófolyószámlák száma) és problémás, hogy nem kezdődtek még széleskörű szakmai egyeztetések az adóadminisztráció-csökkentés gyakorlati megvalósítására. Nyilvántartásuk szerint az elmúlt hat évben 73-szor módosult az adózás rendjéről, 55-ször a személyi jövedelemadóról és 31-szer a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvény.

Munkaerőpiaci szabályozás

Július 1-től életbe lép a módosított Munka Törvénykönyve. A legfontosabb változásokat az alábbiakban foglaltuk össze⁷:

⁷ napi.hu gyűjtése alapján
(http://www.napi.hu/magyar_gazdasag/hamarosan_valtozik_a_munka_torvenykonyve_ezek_a_legfontosabb_pontok.522536.html)

- Az új előírás szerint már nem elég, ha a munkáltató munkaidő-keretet alkalmaz, szükséges a törvényben felsorolt valamely további feltétel teljesítése is, ha munkavállalóját vasárnapi munkavégzésre akarja beosztani. Eszerint általában nyitva tarthat vasárnap a Kereskedelmi Törvény hatálya alá tartozó vállalkozó és a külföldre szolgáltatást nyújtó társaság is.
- A fegyelmi intézkedésekben történő megállapodás esetén a munkáltató előre meghatározott feltételek szerint jogosult a munkavállalóját "fegyelmezni", ha vétséget követ el. A biztosíték kikötésével pedig a pénzt, értéket kezelő munkavállalót lehet jobban "motiválni", hogy munkáját megfelelően és felelősségteljesen végezze, hiszen a munkavállaló egyhavi alapbérével felel munkaköri kötelezettségei teljesítéséért.
- Az új kódex számos atipikus munkaviszonyt vezet be a magyar jogrendszerbe (behívás alapján történő munkavégzés, munkakör-megosztás, több munkáltató által létesített munkaviszony).
- Külföldi munkavégzésnél a felek forinttól eltérő devizában is meghatározhatják az alapbért.
- A munkáltató átengedheti a napi munkaidő legalább felének beosztására vonatkozó jogát a munkavállaló számára.
- Fontos új rendelkezése a júliustól élő törvénynek, hogy a munka egyenlő értékének meghatározásához a munkaerő-piaci szempontokat is figyelembe kell majd venni. Így lehetőség nyílik arra, hogy a munkáltató eltérő régiókban található telephelyein az adott terület sajátosságaira (például munkaerő-szükséglet, alkalmazott munkabér-szint) tekintettel eltérő javadalmazást állapítson meg ugyanazon munkakört betöltő munkavállalói számára.
- Szigorítás a jelenlegi szabályokhoz képest, hogy a szabadságért járó túlórapótlékot csak akkor válthatja ki a munkáltató szabadidő biztosításával, ha ehhez a munkavállaló is hozzájárul.
- Megszűnik az előírás, miszerint a munkavállalónak lehetőséget kell adnia a vele szemben felhozott kifogások elleni védekezésre.

Összességében az új Munka törvénykönyve nagyobb mozgásteret enged a munkaadók és a munkavállalók közötti alkufolyamatnak, az új kollektív szerződés a munkavállaló előnyére és hátrányára is eltérhet az Mt. rendelkezéseitől. Új atipikus munkaviszonyokat vezetett be a dokumentum, amelyek eddig ismeretlen foglalkoztatási formák voltak hazánkban. A rugalmasabb munkaerőpiac hosszú távon hozzájárulhat a hazai aktivitás emeléséhez, valamint a foglalkoztatás bővüléséhez, ezzel támogatva a kormányzat célkitűzéseit. Az átalakítás időzítése azonban komoly kockázatokat hordoz. A jelenlegi, kedvezőtlen hazai és nemzetközi növekedési

kilátások, valamint a jelentős bizonytalanság miatt rövid távon a munkanélküliség emelkedését okozhatja az új szabályozás.

Elemzés

A Közgazdasági Szemle 2012. márciusi számában jelent meg Békés Gábor-Muraközy Balázs: Magyar gazellák c. tanulmánya. A Munkaerő-piaci előrejelzést megalapozó, nagyobb tanulmány részeként megjelent cikk a 2000 és 2008 közötti vállalati mérleg adatok elemzésével igyekezett beazonosítani a gyors növekedésű vállalatokat, meghatározni azok jellemzőit és kialakulásukat.

A tanulmány szerzői azokat a vállalatokat tekintették gazellának, amelyek tartósan, legalább három évig leggyorsabban növelték árbevételüket. Hazánkban – egy tizennégy országra kiterjedő OECD vizsgálat szerint – a gazellák aránya magas. A gyorsan növekvő vállalatok kimutatható, fontos szerepet töltenek be a gazdasági növekedésben és munkahelyteremtésben, hiszen a vizsgált időszakban a létszámot leggyorsabban növelő 5 százalék 52,4 százalékkal, az 1 százalék pedig 22,4 százalékkal járult hozzá a munkahelyek számának növekedéséhez.

Megállapítások:

- nagyobb eséllyel lesz gazella egy fiatalabb, mint egy a piacon régebb óta jelenlévő vállalat;
- a gyors növekedés átmeneti, egy idő után kifulladás;
- a regionális különbségeknek nincs kimutatható szerepe (bárhon feltűnhet egy gazella);
- a növekedést nagymértékben a vállalat vezetésének, stratégiájának egyéni jellemzői határozzák meg;
- kisebb eséllyel válnak gazellává azok a vállalatok, amelyek finanszírozási helyzete különösen rossz, de a likviditás és növekedés között nem látható egyértelmű összefüggés;
- a magyar gazellák nem elsősorban az IKT szektorban keletkeznek (inkább átvett technológiára épülő vállalkozások).

Összességében a tanulmány visszaigazolja a nemzetközi szakirodalom megállapításait, miszerint az olyan szakpolitika lehet sikeres, ami a vállalkozások ki- és belépési korlátait csökkenti. A gazellákat nem egy jól körülhatárolható területen (szakágazat, régió, életszakasz) lehet megtalálni, sokkal egyenetlenebb az eloszlásuk, bárhol felbukkanhatnak, ezért sem célszerű a csak bizonyos iparágakat, térségeket vagy vállalatokat célzó gazdaságpolitika. Jó példa erre,

hogy nem kizárólag az IKT szektorban kell keresni és állami eszközökkel segíteni a gazellákat, mert Magyarországon nem ott koncentrálnak.